

Žaneta Dv o ř á k o v á (Praha)

O RODNÝCH JMÉNECH MOTIVOVANÝCH OZNAČENÍM ROSTLIN

ABOUT FIRST NAMES MOTIVATED BY DESIGNATIONS OF FLOWERS AND PLANTS

Many names motivated by designations of flowers and plants belong to a very archaic layer of anthroponyms. They were created as protecting names (demons should believe that a person with name motivated by designation of flower is a flower itself) and later they had characterization or predestination functions. Flowers had many symbolical meanings (ancient and medieval Christian) which could influence proper names as well (e. g. the name *Rose* meant not only „rose“ but also „beauty“ and „love“ – i. e. the symbolical meanings of rose).

First names motivated by designations of flowers and plants were very popular in the 19th century, in a period of „flowers of speech“ fashion. In English many new names motivated by designations of flowers and plants (especially female) were created at that time. In our country, Czech names motivated by designations of flowers and plants (e. g. *Růžena* „rose“) were popular in the 1930s and 1940s, then they rapidly fell out of vogue.

Some names motivated by designations of flowers and plants are not used anymore (e. g. *Eglantine*) but other ones are made up nowadays (e. g. *Apple*).

Keywords

onomastics, anthroponyms, first names, flowers, plants, flowers of speech

Existuje celá řada jmen, která spojujeme s rostlinami. Nejstarší jména motivovaná označením rostlin vznikala jako ochranná (profylaktická), dostávaly je zejména nemocné děti, neboť se věřilo, že „démon choroby bude oklamán tím, že člověka pojmenovaného jako zvíře nebo rostlina bude pokládat za zvíře nebo rostlinu, tím se člověk před ním uchrání.“¹⁾ Ze staročeských antroponym sem Svoboda zařazuje jména: *Dub(áč)*, *Chřěn*, *Kalina*, *Klen*, *Květ*, *Květava*, *Květoň*, *Smogor*, *Strom(ata)*, *Vrban*, *Vrbata*.

Mnoho dalších rodných jmen motivovaných označením rostlin mělo především funkci charakterizační, potažmo přací (predestinační). „Antroponymium mělo jedince výstižně popsat, charakterizovat jeho zařazení do společenského života, do přírody, vystihnout jeho domnělé nebo chtěné vlastnosti tělesné či duševní, a to buď přímo, nebo přirovnáním (k zvířatům a přírodním jevům), popsat jeho vztah k lidem, k přírodě, k bohům či bohu, k veškerému okolnímu světu.“²⁾ Jména motivovaná označením

¹⁾ J. Svoboda, *Staročeská osobní jména a naše příjmení*, Praha 1964, s. 45.

²⁾ M. Knappová, *Rodné jméno v jazyce a společnosti*, Praha 1989, s. 21.

rostlin přitom nebyla pouze metaforickým připodobněním k dané rostlině, ale obsahovala i řadu symbolických významů, které byly těmto květinám, stromům, keřům aj. připisovány. Mísí se v nich pojetí antické i pozdější křesťanské, jak si ukážeme.

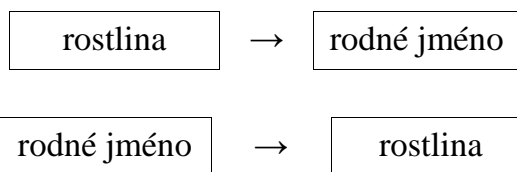
Velký vliv na naše vnímání a hodnocení květin měla též obliba květomluvy,³⁾ zvl. na začátku 19. století, kdy dokonce vycházely slovníčky s významy květin (u nás např. Květomluva od K. S. Amerlinga /1833/, populární u nás byla též Die Blumensprache /1838/ od G. Eitha). Květomluva podle Macury „znamenalala dovršení rozpadu dávné tradice středověkého symbolického systému. V tomto procesu se tradiční znaková soustava květomluvy obalila novými významy, danými sentimentalistickým a preromantickým, v našem kontextu navíc i *biedermeierovým* vztahem ke květině a k přírodě.“⁴⁾ V anglofonní oblasti se právě v 19. století objevila velká módní vlna nových jmen motivovaných označením rostlin, především ženských.⁵⁾

Podívejme se nyní na motivační okruhy rodných jmen motivovaných označením rostlin.

V zásadě se setkáváme se dvěma základními principy – s motivací přímou a sekundární. Vedle toho pak nacházíme i jména, která jsou dávana do souvislosti s rostlinami omylem.

1. Přímá motivace

Přímá motivace těchto jmen jde dvěma směry:

V obecném povědomí však tyto často splývají a zaměňují se. Zaměřme se nejprve na první z nich, na rodná jména vycházející motivačně z názvů rostlin.

1.1 Rodná jména inspirovaná rostlinami

Podíváme se detailně na symboliku rostlin, které jsou nejčastějším motivačním zdrojem rodných jmen, čistě pracovní si je rozdělíme na květiny, stromy a koření.

1.1.1 Květiny

Rosa, Róza, Rozálie, Rozárie, Rozina, Rozita, to jsou jen některá z ženských jmen, která vycházejí z apelativa „**ruže**“ (lat. *rosa*).⁶⁾ Sémanticky sem patří i mužské španěl-

³⁾ Detailněji viz např. V. Macura, *Květomluva a literatura v českém národním obrození*, Česká literatura 27, 1979, 2, s. 112–120.

⁴⁾ V. Macura, *Znamení zrodu*, Praha 1995, s. 20–21.

⁵⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, *Oxford Dictionary of First Names*, New York 2006, s. 9.

⁶⁾ M. Knappová, *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*, Praha 2010, s. 480–484.

ské a italské antroponymum *Rosario* (z lat. *rosarius*, „vztahující se k růži, náležející růži“).⁷⁾ Z exotičtějších můžeme zmínit dagestánské ženské jméno *Gulžanat*, jehož význam taktéž souvisí s růží,⁸⁾ dále hebrejská ženská jména *Varda* (varianty *Vardice*, *Vardis*, *Varit*)⁹⁾ a *Vered*¹⁰⁾ nebo arabské ženské jméno *Nasrin*, které vychází z perštiny a znamená „divoká růže, šípek“.¹¹⁾ Přirozeně sem patří i český ekvivalent *Růžena*.¹²⁾ Kvůli své vůni, kráse a půvabu (navzdory trnům) je růže jednou z nejčastěji se vyskytujících symbolických rostlin, je spojována především s krásou a láskou. „V antice byla zasvěcena Afroditě. (...) Byla symbolem lásky a náklonnosti, plodnosti a úcty k mrtvým. (...) V raném křesťanství byla růže, mnohdy ve spojení s křížem, symbolem mlčenlivosti. Vedle toho jí křesťanská symbolika přidělila ještě četné další významy: červená růže upozorňuje na prolitou krev a Kristovy rány, kromě toho symbolizuje miskou, do které byla zachycena svatá krev; v souvislosti s Kristovou krví je zároveň symbolem mystického znovuzrození; protože růže byla ve středověku atributem panen, je též symbolem Marie; červená růže je kromě toho obecným symbolem božské lásky.“¹³⁾

Podobnou úlohu jako růže na Západě má **lotos** (leknín) v Asii.¹⁴⁾ Nacházíme jej jako východisko v ženských jménech: *Mailin* – čínské („krásný lotos“),¹⁵⁾ *Pema* – tibetské („lotos“)¹⁶⁾ nebo *Ran*, *Ren* – japonská („lotos“, „vodní lilie“).¹⁷⁾ Z řeckého *lótos* „lotos“ možná vychází i jméno *Lota*.¹⁸⁾ „Jako symbol má lotos velký význam v Egyptě, Indii a východní Asii. Protože večer zavírá své květy, stahuje se do vody a vynoří se a otevře teprve s východem slunce, je starým symbolem světla. Jeho bílé, modré nebo červené květy, které vystupují z bahnitě vody, jsou symbolem čistoty přemáhající nečistotu (...) Také v buddhismu a hinduismu existuje bohatá symbolika leknínu. Na pravodách plovoucí poupě bylo symbolem celosti dosud nerozvinutých možností před stvořením světa (zvlášť také symbol lidského srdce), otevřený květ je

⁷⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 269–270.

⁸⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 388.

⁹⁾ A. J. Kolatch, *The Name Dictionary, Modern English and Hebrew Names*, New York 1973, s. 299.

¹⁰⁾ A. J. Kolatch, o. c. v pozn. 9, s. 299.

¹¹⁾ T. Norman, *A World of Baby Names*, New York 2003, s. 385.

¹²⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 483.

¹³⁾ U. Becker, *Slovník symbolů*, Praha 2002, s. 248. Též V. Macura, o. c. v pozn. 4, s. 22.

¹⁴⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 248.

¹⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 437.

¹⁶⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 468.

¹⁷⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 476.

¹⁸⁾ Někdy se vykládá i jako osamostatnělá domácká podoba jména *Šarlota* (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 431).

obrazem stvoření. Osmiplátkový květ je symbolem všech světových stran a zároveň obraz vesmírné harmonie (...) Spojení leknínu s představami o čistotě sahají v poněkud vnějšíkové formě až do evropského středověku – protože semena a kořen lotosu sloužily k uklidnění smyslových žádostí, byly doporučovány jako léky mnichům a řeholnicím.¹⁹⁾

Další květinou oblíbenou na Dálném východě je **pivoňka**, např. v Číně je symbolem bohatství a cti. V Evropě byla jako „růže bez trnů“ oblíbeným mariánským symbolem na středověkých malbách. Byla též hojně užívána jako léčivá a kouzelná rostlina.²⁰⁾ V japonském mužském jméně *Botan*, tj. „pivoňka“, je snad symbolem dlouhého života.²¹⁾

Lilie je „starý a velmi rozšířený symbol světla. Vedle toho je především v křesťanském umění symbolem čistoty, nevinnosti a panenství. (...) Lilie je též starobylym královským symbolem a hraje důležitou úlohu v heraldice. (...) Může odkazovat na patronát Panny Marie nebo zřetelně znázorněnou trojicí okvětních plátků na trojedinost Boha.“²²⁾ V květomluvě značí lilie skromnost, nevinnost a čistotu.²³⁾ Je východiskem ženských jmen *Liliana*²⁴⁾ (z lat. *lilium*) a *Zuzana*²⁵⁾ (z hebrej. šóšanná). Druhem lilie je **kala** (též kornoutnice), která se stala motivací amerického ženského jména *Calla*.²⁶⁾ V květomluvě znamená kala „přátelství“.²⁷⁾

Fialka je základem ženských jmen *Viola*, *Violeta*, *Jolanta*, *Iona*, *Iboja*.²⁸⁾ Ve středověku symbolizovala fialka skromně vystupující ctnosti a pokoru,²⁹⁾ tento její význam pak byl přenesen do květomluvy, kde značí „skromné a tiché dobročinnění“.³⁰⁾ Fialka též byla mariánským symbolem a kvůli barvě také symbolem Kristova utrpení.³¹⁾ Druhem fialky je **maceška** (*Viola tricolor*), která je symbolem sv. Trojice a má i další rozmanité významy, je např. spjata s obrazem stydlivého děvčete, s předsta-

¹⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 154.

²⁰⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 218.

²¹⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 334.

²²⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 150–151.

²³⁾ Květomluva [online]. Dostupné z: <http://www.ceske-kvetiny.cz/kvetomluva/> [cit. 30. 10. 2011].

²⁴⁾ Někdy se vykládá i jako odvozenina ze jména *Elisabeth* (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 428–429).

²⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 524.

²⁶⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 49.

²⁷⁾ Květomluva [online], o. c. v pozn. 23.

²⁸⁾ Viz M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 396, 408, 514.

²⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 70.

³⁰⁾ V. Macura, o. c. v pozn. 4, s. 22.

³¹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 70.

vou věrnosti milenců nebo se závistí, která se přisuzovala macechám.³²⁾ Maceškou je motivováno anglické ženské jméno *Pansy* pocházející z 19. století.³³⁾

Další drobnou květinou, která u nás byla velice oblíbená a která v květomluvě znamenala „stálost, věrnost“,³⁴⁾ je **pomměňka**, z níž vzniklo i dnes ojediněle se vyskytující české rodné jméno *Pomněn(k)a*.³⁵⁾

Stará léčivá rostlina, mariánský atribut a symbol spásy³⁶⁾ **měsíček** zahradní (chorvatsky, bulharsky a srbsky neven) je základem jihoslovanského mužského jména *Neven*³⁷⁾ a ženského *Nevena*. Též anglické ženské jméno *Marigold* znamená měsíček.³⁸⁾

Další mariánskou rostlinou chránící ve středověku před čarodějnicemi a děblem byl **vratič**,³⁹⁾ který stojí v anglickém ženském jméně *Tansy*.⁴⁰⁾

Břečťan je jako většina stále zelených rostlin symbolem nesmrtelnosti, jeho popínavý charakter z něj také učinil symbol přátelství a věrnosti. Kvůli potřebě opory byl břečťan také ženským symbolem. Břečťan se v antickém Řecku předával při svatbě svatebním párům, hrál i významnou roli v Dionýsově kultu.⁴¹⁾ Význam „břečťan“ má anglické ženské jméno z 19. století *Ivy*.⁴²⁾ Podobné vlastnosti jako břečťan má i **liána**, která je i východiskem ženského rodného jména *Liana*.⁴³⁾

V anglickém jméně *Clover*⁴⁴⁾ rozpoznáme **jetel**. Ten byl u Keltů posvátnou rostlinou a ve středověku byl vzhledem k trojčetnosti svých lístků symbolem sv. Trojice. Jako léčivá rostlina je někdy spojován s Marií. O jetelovém čtyřlístku se dodnes soudí, že nese štěstí.⁴⁵⁾

³²⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 156.

³³⁾ Ve slangu údajně znamená „pansy“ homosexuál (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 214–215).

³⁴⁾ V. Macura, o. c. v pozn. 4, s. 22.

³⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 471.

³⁶⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 171.

³⁷⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 242.

³⁸⁾ Název rostliny přitom vychází z adj. gold „zlatý“ podle barvy + ženského jména „Marie“, neboť to byla květina Panny Marie (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 184).

³⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 330.

⁴⁰⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 257.

⁴¹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 35.

⁴²⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 133.

⁴³⁾ Jméno *Liana* může být považováno i za zkráceninu jména *Juliána* (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 427).

⁴⁴⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 60.

⁴⁵⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 108.

Mimóza (též citlivka, netýkavka) je symbolem citlivosti a stydlivosti. Žluté květy jsou symbolem světla a jistoty spásy.⁴⁶⁾ Z jejího názvu je odvozeno ženské jméno *Mimosa*.⁴⁷⁾

Anglické ženské jméno *Poppy*⁴⁸⁾ znamená „mák“. Ten býval obětován Démétere jako symbol země, ale také spánku a zapomnění.⁴⁹⁾

Podle legendy **amaranty** nikdy nevadnou a nikdy neumírají, je jimi inspirováno anglické ženské jméno *Amaranth*.⁵⁰⁾

Ve starověku byly **orchideje** považovány za afrodisiakum a symbol plodnosti,⁵¹⁾ též v květomluvě vyjadřují „smyslnost“. ⁵²⁾ Z názvu této květiny vzniklo italské a maďarské ženské jméno *Orchidea*.⁵³⁾

Rákos kymácející se ve větru je obrazem nerozhodnosti a slabosti, kvůli své pružnosti je však také někdy obrazem přizpůsobivosti. Protože římsí vojáci se Kristu vysmívali tím, že mu dali do ruky žezlo z rákosu, je rákos i součástí znázornění motivu *Ecce homo*.⁵⁴⁾ Ženské rodné jméno *Jonquil* (z franc. *jonquille*, dem. z lat. *juncus*, tj. rákos) bylo jedním z posledních a nejméně běžných rostlinných jmen v anglicky mluvících zemích, největší oblibě se těšilo v letech 1940–1950.⁵⁵⁾

Anemonka (sasanka), z níž vychází řecké rodné jméno *Anemone*,⁵⁶⁾ byla v antice symbolem nemoci a smrti, pomíjivosti vůbec, neboť dlouho nevydrží (*anemos* znamená řecky „vítr“), byla to též květina Adónidova, kterého Afrodita proměnila v purpurovou sasanku. V křesťanské symbolice znamenají anemonky prolitou krev svatých (vedle růží a kopretin).⁵⁷⁾

Kopretina „byla přirovnávána k perlám⁵⁸⁾ a také k prolitým slzám a kapkám krve. Na středověkých křesťanských obrazech často ukazuje na utrpení a smrt Krista a mučedníků.“⁵⁹⁾ Sedmikráska byla motivací anglického ženského jména *Daisy*.⁶⁰⁾

⁴⁶⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 174.

⁴⁷⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 196.

⁴⁸⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 471.

⁴⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 157.

⁵⁰⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 120.

⁵¹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 204.

⁵²⁾ Květomluva [online], o. c. v pozn. 23.

⁵³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 465.

⁵⁴⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 238.

⁵⁵⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 147.

⁵⁶⁾ T. Norman, o. c. v pozn., s. 207. M. Knappová (o. c. v pozn. 6, s. 331) vykládá jméno *Anemone* jako „vítr“.

⁵⁷⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 15.

⁵⁸⁾ Srov. např. francouzské apelativum *marguerite* („kopretina“) a francouzské rodné jméno *Marguerite* („perla“) (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 442–443).

Zvláštní místo samozřejmě patří jménům, která jsou odvozena nikoli z názvu konkrétní květiny, ale přímo z apelativa „květ“, popř. „květinový“, „kvetoucí“ apod. Jsou to mužská jména *Florian*, *Florián*⁶¹⁾ a jeho české obdoby *Květomil*, *Květomír*, *Květoslav*, *Květoš* a *Květoň*⁶²⁾ a ženská jména řeckého původu *Antheia*⁶³⁾ a *Thálie*,⁶⁴⁾ italská *Fiorella*,⁶⁵⁾ francouzská *Fleur*,⁶⁶⁾ anglická *Flower*⁶⁷⁾ a *Blossom*,⁶⁸⁾ arabská *Zara*,⁶⁹⁾ z latinského flos, floris odvozená *Flóra*, *Flora*⁷⁰⁾ a její starší varianty *Floriána*, *Floriana*,⁷¹⁾ též *Florida*,⁷²⁾ česká jména *Květa*, *Květuše*, *Květoslava* a *Květumila*,⁷³⁾ dále ženské jméno *Blume*⁷⁴⁾ pocházející z jidiš a konečně sem patří i anglické jméno španělského nebo arabského původu *Yesenia*, jehož výchozí význam je „květ“.⁷⁵⁾ Květ je především symbolem ženské krásy, protože však rychle odkvétá, bývá též symbolem pomíjivosti a nestálosti.⁷⁶⁾

Setkáváme se též se jmény složenými z apelativa „květ“ a nějakého přívlastku, např. japonské ženské jméno *Akahana* (varinata *Akina*) je složeno z aka „červený“ + hana „květ“,⁷⁷⁾ řecké ženské jméno *Kalantha* vychází z kalos „krásný“ + anthos „květ“.⁷⁸⁾ Stejně bylo v 19. století vytvořeno anglické ženské jméno *Primrose* z latinského *prima rosa* „první růže“.⁷⁹⁾

Ostatní květinové motivace si uvedeme již pouze přehledově, abychom získali představu o možných východiscích rodných jmen. Tento výčet rozhodně není vyčerpá-

⁵⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 122.

⁶⁰⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 354.

⁶¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 173.

⁶²⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 214.

⁶³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 334.

⁶⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 504.

⁶⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 380.

⁶⁶⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 129.

⁶⁷⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 129.

⁶⁸⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 122.

⁶⁹⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 148.

⁷⁰⁾ Flora byla řecká bohyně květin a jara. Velice významné byly jarní svátky tzv. florálie, které jí byly zasvěceny a které představovaly přírodní cyklus obnovy květin a života (Malá československá encyklopedie, II, Praha 1985, s. 463).

⁷¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 381.

⁷²⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 381.

⁷³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 421.

⁷⁴⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 35.

⁷⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 519.

⁷⁶⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 141.

⁷⁷⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 335.

⁷⁸⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 211.

⁷⁹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 222.

vající, má pouze ilustrovat rozmanitosť, s níž se v antroponymickém systéme setká-
váme.

rostlina	rodná jména ⁸⁰⁾
amarylis	<i>Amarylis</i> (řec. původ) ⁸¹⁾
azalka	<i>Azalea</i> (angl., z 19. stol.) ⁸²⁾
cesmína	<i>Holly</i> (angl.) ⁸³⁾
hořec	<i>Genciana</i> (z lat. gentiana) ⁸⁴⁾
kapradí	<i>Fern</i> (angl., z 19. stol.) ⁸⁵⁾
křen	<i>Chreno</i> (muž., bulhar.) ⁸⁶⁾
levandule	<i>Lavender</i> (angl., v 18.–19. st. muž. i žen. jméno, pak už jen ženské) ⁸⁷⁾
mečík	<i>Gladys</i> (snad z lat. gladiolus) ⁸⁸⁾
posed	<i>Bryony</i> (angl., z 20. století) ⁸⁹⁾
pryskyřník	<i>Nurit, Nurice</i> (hebr.) ⁹⁰⁾
řebříček	<i>Yarrow</i> (angl.) ⁹¹⁾
svlačec	<i>Hajnalka</i> (maďar.) ⁹²⁾
šťovík	<i>Sorrel</i> (angl.) ⁹³⁾

Z apelativ souvisejících s rostlinnou říší vznikla i anglická jména *Berry* „bobule, plod“⁹⁴⁾ a mužské *Leaf* „list“.⁹⁵⁾

⁸⁰⁾ Není-li uvedeno jinak, jedná se o rodná jména ženská.

⁸¹⁾ Pochází z pastýřské poezie (Vergilius) jako jméno typické venkovské dívky (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 13).

⁸²⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 25.

⁸³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 393.

⁸⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 383.

⁸⁵⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 98.

⁸⁶⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 190.

⁸⁷⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 164.

⁸⁸⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 386.

⁸⁹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 41–42.

⁹⁰⁾ A. Kolatch, o. c. v pozn. 9, s. 268.

⁹¹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 280.

⁹²⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 389.

⁹³⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 251.

⁹⁴⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 32.

⁹⁵⁾ Toto jméno prý vzniklo v roce 1960 pod vlivem hnutí hippies (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 165).

1.1.2 Stromy a keře (popř. jejich plody)

Hebrejské jméno *Alon*⁹⁶⁾ (*Allon*)⁹⁷⁾ se vykládá jako **dub**. „Pro své tvrdé, trvanlivé dřevo je dub od antiky obrazem síly, mužnosti a vytrvalosti. Protože dubové dřevo bylo považováno v antice a ve středověku za nepodléhající zkáze, byl také symbolem nesmrtelnosti.“⁹⁸⁾

Podobně byl v bibli často zmiňován libanonský **cedr** jako „symbol velikosti, vznešenosti, síly a vytrvalosti. (...) Jako všechny stále zelené rostliny symbol nesmrtelnosti. (...) Ve středověku byl cedr spojován s Marií.“⁹⁹⁾ Cedr se stal motivací mužského rodného jména hebrejského původu *Erez*.¹⁰⁰⁾

Další dřevinou symbolizující nesmrtelnost byl **vavřín**, základ hebrejských ženských jmen *Kayla* a *Kaylee*,¹⁰¹⁾ dále ženských jmen latinského původu *Laura*¹⁰²⁾ a *Laurel*¹⁰³⁾ a anglického ženského jména *Bay*.¹⁰⁴⁾ „V antice byl vavřín považován za fyzicky i morálně očišťující. Později se stal symbolem vítězství a triumfu.“¹⁰⁵⁾

Řecké ženské jméno *Acacia*¹⁰⁶⁾ znamená **akácie**. Akácie byla považována za dřevo, z něhož byla vyrobena schránka úmluvy,¹⁰⁷⁾ „je velice trvanlivé, proto představovalo symbol neměnnosti“.¹⁰⁸⁾

Symbolem pevnosti byl i **jasan**, v severské mytologii byl též jasan považován za kosmický strom Yggdrasil.¹⁰⁹⁾ Odtud pak holandské mužské jméno starogermánského původu *Askold* „jasan“¹¹⁰⁾ a snad i italské ženské jméno *Ornela*, patrně lat. *ornus*, tj. „divoký jasan“.¹¹¹⁾

⁹⁶⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 127.

⁹⁷⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 342.

⁹⁸⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 57.

⁹⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 38.

¹⁰⁰⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 346.

¹⁰¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 414.

¹⁰²⁾ Původně patrně domácká podoba jména Laurencie, která je ženskou obdobou k Laurenc (česky Vavřinec), tj. „pocházející z města Laurentum“ (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 423).

¹⁰³⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 164.

¹⁰⁴⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 29.

¹⁰⁵⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 315, viz též M. Novotný, Vavřín, cyklus Slova [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/175656 [vysíláno 20. 6. 2005].

¹⁰⁶⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 206.

¹⁰⁷⁾ Viz Ex 25,10 (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 24).

¹⁰⁸⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 10.

¹⁰⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 103.

¹¹⁰⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 133.

¹¹¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 465.

Posvátným stromem Slovanů a Germánů byla **lípa**, která „často zpodobovala centrum společenství. Na rozdíl od dubu je lípa vnímána jako ženská.“¹¹²⁾ Lípa se stala motivací ženského (v USA v 19. století i mužského) jména *Linden*,¹¹³⁾ je to i jeden z možných výkladů nejasného jména *Linda*.¹¹⁴⁾

Jihoslovanské jméno *Tisa* vychází z apelativa **tis**. Tis byl „symbol nesmrtelnosti. Protože jeho jehličí a semena jsou jedovaté, byl někdy považován za smrtonosný. Proto je zároveň symbolem smrti i vzkříšení.“¹¹⁵⁾

Symbolem smrti byl v antice též **cypřiš**, který se používal „k výzdobě domu smutku a pak byl spalován při pohřbu. Rovněž byl vysazován na hrobech. Bílý cypřiš rostl v hádu na břehu řeky zapomnění Léthé.“¹¹⁶⁾ Název tohoto stromu se stal motivací ženského rodného jména *Tirza*.¹¹⁷⁾

Podobně byl podle Řeků symbolem bolesti a nářku **topol** (osika),¹¹⁸⁾ který nacházíme v americkém mužském jméně *Aspen*, i když zde sehrála motivační úlohu spíše známost oblíbeného lyžařského střediska stejného jména.¹¹⁹⁾

Naproti tomu **palma** (zvl. datlová) a její listy „jsou velmi rozšířeným symbolem vítězství, radosti, míru. Stále zelené palmové listy jsou kromě toho symboly věčného života a vzkříšení. V křesťanském umění jsou proto často atributem mučedníků.“¹²⁰⁾ Význam „datlová palma“ nebo „datle“ mají ženská jména *Tamara*¹²¹⁾ a *Dikla*¹²²⁾ a mužské jméno arabského původu *Dekel*,¹²³⁾ novořecké mužské jméno *Vaios* se vykládá jako „palmová ratolest“.¹²⁴⁾

Jiným symbolem míru je **olivovník**. „V Řecku byl posvátným stromem Athéni-
ným, představoval duchovní sílu a poznání (blízký symbolice světla, neboť olivový olej živil oheň), očistu, plodnost a životní sílu, vítězství, míru a smíření (...). V souvislosti s olivovou ratolestí, kterou Noemovi přinesla holubice vyslaná z archy, byl oli-

¹¹²⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 151.

¹¹³⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 170.

¹¹⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 429.

¹¹⁵⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 298.

¹¹⁶⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 40.

¹¹⁷⁾ Jméno *Tirza* lze vykládat i jako „ochotná, žádoucí“ (A. Kolatch, o. c. v pozn. 9, s. 296).

¹¹⁸⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 299.

¹¹⁹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 22.

¹²⁰⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 209; viz též M. Novotný, *Palma*, cyklus Slova [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/159755 [vysíláno 21. 3. 2005].

¹²¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 500.

¹²²⁾ Vykládá se též jako „Země palem“, „Oáza v poušti“ (J. Heller, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha 2003, s. 152).

¹²³⁾ A. J. Kolatch, o. c. v pozn. 9, s. 36.

¹²⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 298.

vovník v křesťanství především znamením smíření s Bohem a míru.¹²⁵⁾ Ženská rodná jména *Olivie* a *Oliva* se vykládají z latinského „oliva“, „pěstitelka oliv“.

Řecké ženské jméno *Myrto*,¹²⁶⁾ anglická jména *Myrtle*¹²⁷⁾ a *Myra*,¹²⁸⁾ francouzské ženské *Myrtea*¹²⁹⁾ a mužské *Myrtil*¹³⁰⁾ vycházejí všechna z apelativa **myrta** (lat. *myrtus*). „Pro Židy představovala symbol Boží přízně, pokoje a radosti. V antice byla myrta posvátnou rostlinou Afroditinou. Proto byla i symbolem života a jako stále zelená rostlina také symbolem nesmrtelnosti. (...) Dnes se nevěstin věnec z myrty vnímá jako symbol panenství.“¹³¹⁾

Vinná réva je „symbolem hojnosti a života, ve Starém zákoně symbolizuje prosperitu, mír a také vyvolený lid. Vinná réva je přitom považována za ovoce symbolizující Svatou zemi (Num 13:24, Deut 8:8). Kristus sám sebe označuje za pravý vinný kmen, jehož jsou jeho následovníci ratolestmi a Otec je vinař.“¹³²⁾ Jako „hrozen vína“ se vykládá hebrejské obourodé jméno *Einav*.¹³³⁾

Jiným symbolem Svaté země je **granátové jablko** – „symbol plodnosti, kvůli zářivě červené barvě nitra plodu také symbolem lásky, krve a tím také života i smrti. V židovském prostředí bylo granátové jablko symbolem věrnosti zákonům obsaženým v Tóře. Ve středověku bylo granátové jablko symbolem krásy a četných ctností Marie, kulatý tvar a množství jader bylo považováno za obraz dokonalosti a nesčetných předností Boha, symbol církve. V červené šťávě se spatřoval obraz krve mučedníků. Granátové jablko, jehož slupka je tvrdá, ale v nitru skrývá sladkou šťávu, se také někdy vnímalo jako obraz dokonalého křesťana.“¹³⁴⁾ Granátové jablko se stalo motivací biblického jména *Rimón*.¹³⁵⁾

¹²⁵⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 198.

¹²⁶⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 455.

¹²⁷⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 200.

¹²⁸⁾ Nejednoznačné, buď vychází z lat. *myrrha*, tj. *myrta*, nebo je to varianta jména *Mary* (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 454).

¹²⁹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 455.

¹³⁰⁾ Původem jde o jméno zdobné, znamená „myrtička, malá myrta“ (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 239).

¹³¹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 183.

¹³²⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 320.

¹³³⁾ Learn Hebrew Names [online]. Dostupné z: www.learn-hebrew-names.com [cit. 8. 11. 2011].

¹³⁴⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 74.

¹³⁵⁾ J. Heller, o. c. v pozn. 118, s. 424.

*Hazel*¹³⁶⁾ je anglické ženské jméno z 19. století vykládané jako „**líška**“. „Lískový keř hraje roli v lidové víře a čarodějnictví, snad kvůli své ohebnosti. Lískový proutek byl často používán jako virgule při hledání vody nebo zlata.“¹³⁷⁾

S čarodějnictvím souvisí i **šeřík** (bez), z jehož označení vychází i ženské rodné jméno *Lilac*.¹³⁸⁾ Bez býval používán jako ochranný prostředek proti čarodějnicím. „Useknout bez stejně jako spalovat jeho dřevo mělo nosit neštěstí a smrt. Protože se Jidáš údajně oběsil na bezovém stromu, uvádí se na druhé straně někdy bez do souvislosti s ďáblem.“¹³⁹⁾

Z jiného kulturního okruhu zmiňme ještě **jasmín**, z něhož je odvozeno i perské ženské jméno *Jasmína*.¹⁴⁰⁾ Jasmín je považován za národní květinu v Indii, Indonésii, Pákistánu a Tunisku, dále na Jávě, Havaji a Filipínách. Hraje velice důležitou rituální úlohu zvláště při svatbách, v Thajsku je jasmín symbolem matky.¹⁴¹⁾

Bambus je „ve východní Asii rostlina přinášející štěstí. (...) Kolena, jednotlivé úseky a přímý růst symbolizovaly v buddhismu a taoismu cestu k jednotlivým stupňům duchovního vývoje.“¹⁴²⁾ Význam „bambusový strom“ má japonské mužské jméno *Takaši*.¹⁴³⁾

Další stromy a keře si opět uvedeme již pouze přehledově v tabulce. Jedná se pouze o ilustraci.

strom, keř, plod	rodná jména
borovice	<i>Oren</i> (muž., hebrej.) ¹⁴⁴⁾
bříza	<i>Jantra</i> (žen., bulhar.), ¹⁴⁵⁾ <i>Petula</i> (žen., latin.) ¹⁴⁶⁾
modřín	<i>Larch</i> (žen., angl.) ¹⁴⁷⁾
plamének	<i>Clematis</i> (žen., angl., z řec. <i>klematis</i>) ¹⁴⁸⁾

¹³⁶⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 120.

¹³⁷⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 152.

¹³⁸⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 169.

¹³⁹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 29.

¹⁴⁰⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 404.

¹⁴¹⁾ Wikipedia [online]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Jasmine> [cit. 20. 10. 2011].

¹⁴²⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 27.

¹⁴³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 287.

¹⁴⁴⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 211; J. Heller (o. c. v pozn. 122, s. 86) uvádí výklad „vavřík nebo borovice“.

¹⁴⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 403.

¹⁴⁶⁾ Nejasné, někdy se vykládá jako „bříza“ (betula) nebo „hledáčka“ (k petere). Užívá se též jako domácká podoba jména *Petra* (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 471).

¹⁴⁷⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 163.

¹⁴⁸⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 59.

švestka	<i>Prunella</i> (žen., angl., z lat. <i>pruna</i> , 19. stol.) ¹⁴⁹⁾
vřes	<i>Briar</i> (žen., angl., 20. stol.), ¹⁵⁰⁾ <i>Heather</i> (žen., angl., 19. stol.) ¹⁵¹⁾

1.1.3 Koření

Zvláště v 19. století se v anglicky mluvících zemích v souvislosti s módou jmen motivovaných označením rostlin objevila skupina jmen motivovaných různými druhy koření. Převážně se přitom jednalo o druhy považované za vzácné, a proto vysoce ceněné.

Například **šafrán** (tj. druh krokusu,¹⁵²⁾ rod rostlin z čeledi kosatcovitých) je základem anglického ženského jména *Saffron*.¹⁵³⁾ „Z blizen šafránu se připravovalo žluté barvivo, proto symbol světla a vznešenosti – oděvy bohů a králů bývaly proto šafránově žluté. Kvůli svým zlatě zbarveným pestíkům je krokus v křesťanské literatuře někdy symbolem zlata a tím zároveň nejvyšší ctnosti, lásky.“¹⁵⁴⁾

Ženské jméno *Fennel*¹⁵⁵⁾ znamená **fenykl**, ten byl „někdy chápán jako symbol duševního vhledu, byl také obrazem periodické obnovy a omlazení, kvůli své vůni a cennému oleji se někdy také uvádí jako mariánská rostlina“.¹⁵⁶⁾

Středověkým mariánským symbolem byla i léčivá **šalvěj**,¹⁵⁷⁾ z jejíhož latinského názvu je odvozeno rodné jméno *Sage*.¹⁵⁸⁾

Naproti tomu anglické apelativum *ginger* znamená „**zázvor**“, anglické ženské rodné jméno *Ginger* se však vykládá jako „původně přezdívka někoho s červenými vlasy nebo domácká forma z *Virginia*“,¹⁵⁹⁾ se zázvorem tedy nemá toto antroponymum nic společného, byť by se tak mohlo na první pohled zdát. Motivačně tu totiž působí jiný význam apelativa *ginger*, totiž „zrzek“.¹⁶⁰⁾ O těchto falešných asociacích viz dále.

¹⁴⁹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 223.

¹⁵⁰⁾ Vykládá se i jako „šípek“ (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 39).

¹⁵¹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 120.

¹⁵²⁾ Mimochodem, Krokus byl mladík proměněný v antickém mýtu pro svou netrpělivost v květinu, která pak dostala jeho jméno (J. Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 139). O tomto typu pojmenování viz dále.

¹⁵³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 485.

¹⁵⁴⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 132.

¹⁵⁵⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 98.

¹⁵⁶⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 70.

¹⁵⁷⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 290.

¹⁵⁸⁾ Někdy se vykládá i jako „zdraví, moudrost“ (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 485).

¹⁵⁹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 111.

¹⁶⁰⁾ K. Hais – B. Hodek, *Velký anglicko-český slovník*, II, F–M, Praha 1992, s. 187.

druh koření	rodná jména
anýz	<i>Anise</i> (žen., angl.) ¹⁶¹⁾
hřebíček	<i>Clove</i> (žen., angl.) ¹⁶²⁾
jalovec	<i>Juniper</i> (žen., angl.) ¹⁶³⁾
skořice	<i>Kesia</i> (žen., hebrej.), ¹⁶⁴⁾ <i>Cassia</i> (žen., angl.), ¹⁶⁵⁾
vanilka	<i>Vanille</i> (žen., franc.) ¹⁶⁷⁾

1.2 Rostlina pojmenovaná podle osoby

Hyacint, narcis, vavříň (řec. dáfně) jsou květiny spojované s antickými hrdiny, po nichž měly být podle pověstí pojmenovány. **Hyacinty** vyrostly z krve mytologického krasavce jménem *Hyacint*¹⁶⁸⁾ (Hyakinthos), kterého zabil disk.¹⁶⁹⁾ Ve žluté květy **narcisů** se proměnilo tělo utonulého mladíka *Narcise* (Narkissos), jenž pohrdl láskou nymfy Echó, zamiloval se do svého vlastního obrazu a utopil se ve studánce, v níž pozoroval svůj obraz.¹⁷⁰⁾ Mimochodem, v Řecku byl narcis považován za květinu smrti,¹⁷¹⁾ pěstoval se na hrobech na znamení příbuznosti spánku se smrtí,¹⁷²⁾ též v květomluvě znamená „žal“.¹⁷³⁾ Do nymfy *Dafné*¹⁷⁴⁾ se zamiloval bůh Apollón, ona však jeho lásku neopětovala a prchala před ním, vysílena pronásledováním poprosila o pomoc svého otce a proměnila se ve **vavříňový keř**.¹⁷⁵⁾ Podobných příběhů metamorfóz bychom našli ještě mnoho a opravdu i některé další názvy rostlin jsou totožné se jmény mytologických hrdinů (např. proměněná nymfa Smilax → Smilax jako latinský

¹⁶¹⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 16.

¹⁶²⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 60.

¹⁶³⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 152.

¹⁶⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 415.

¹⁶⁵⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 23.

¹⁶⁶⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 23.

¹⁶⁷⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 511.

¹⁶⁸⁾ M. Knappová (o. c. v pozn. 6, s. 188) uvádí: „označuje se jím jednak drahokam, jednak rostlina (od 16. století, kdy přišel hyacint do Evropy, se tak nazýval modrý kosatec).

¹⁶⁹⁾ Ovidius, *Proměny*, přel. I. Bureš, Praha 1974, s. 276.

¹⁷⁰⁾ Ovidius, o. c. v pozn. 169, s. 100. Z anglického výrazu pro narcis, tj. daffodil, vychází ženské rodné jméno *Daffodil*, které vzniklo patrně i pod vlivem oblíbenosti zkráceniny *Daffy* od *Daphne* (P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 67).

¹⁷¹⁾ Wikipedia [online]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Narkissos> [cit. 17. 10. 2011].

¹⁷²⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 187.

¹⁷³⁾ Květomluva [online], o. c. v pozn. 23.

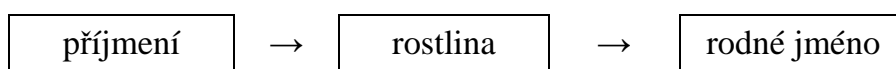
¹⁷⁴⁾ Jméno se vykládá jako „vavříň, vavříňový věvec“ (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 353).

¹⁷⁵⁾ Ovidius, o. c. v pozn. 169, s. 46. O symbolice vavřínu viz výše.

název pro přestup lékařský, rostlinu z čeledi liliovitých),¹⁷⁶⁾ avšak tato antroponyma nejsou doložena jako dodnes užívaná (na rozdíl od výše uvedených příkladů), proto se jimi zde nezabýváme.

Ostatní motivace pojmenování jsou prozaičtější. Na svátek sv. *Barbory*, 4. prosince, se tradičně trhají třešňové větvičky s pupeny, které by pak měly na Vánoce vykvést, podle světice se jim říká **barborky**.¹⁷⁷⁾

Další názvy rostlin mívají honorifikační funkci, odkazují k pěstiteli, který je vyšlechtil (např. ozdobná rostlina s velkými listy a s bohatým kulovitým květenstvím bílých nebo bleděružových květů dostala jméno **hortensie** podle pěstitelky *Hortensie Lepautové*),¹⁷⁸⁾ nebo k botanikovi, který je objevil, nebo který se zasloužil o rozkvět oboru apod. (např. ze jména švédského botanika *Andreas Dahla* /1751–1789/, vzniklo pojmenování rodu **Dahlia**, k němuž patří jiřina). Jméno rostliny tedy může být inspirováno rodným jménem i příjmením. Z takto utvořeného názvu pak může být dále odvozeno rodné jméno motivované označením rostlin, jako tomu bylo např. v případě severského jména *Dalie*,¹⁷⁹⁾ které bylo utvořeno právě z výše popsaného jména květiny. Dalším podobným příkladem je rodné jméno *Zinnia*, které vzniklo z názvu rostliny **cínie**, jež se odvozuje od příjmení německého botanika *J. G. Zinna* (1727–1759).¹⁸⁰⁾ Dostáváme tak vztah:

2. Sekundární motivace

Sekundární motivací těchto jmen nazýváme situaci, kdy bylo rodné jméno odvozeno od příjmení nebo místního jména, jehož základem je název rostliny.

K prvnímu typu, který můžeme graficky vyjádřit takto:

¹⁷⁶⁾ Příruční slovník jazyka českého, IV/2, P–Ř, Praha 1944–1948, s. 234.

¹⁷⁷⁾ Vedle toho je **Barborka** i název rodu rostlin z řádu křížokvětých (Barbareae) (Příruční slovník jazyka českého, I, A–J, Praha 1935–1937, s. 79). Stejně jako osobní jméno *Barbora* vychází i toto pojmenování patrně z řec. *barbaros* „cizinec“ (srov. M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 340).

¹⁷⁸⁾ Tento výklad uvádí i Slovník spisovného jazyka českého (I, A–M, Praha 1960, s. 629). Setkáme se i s jinými teoriemi, vždy v nich však figuruje žena jménem *Hortenzie* jako inspirační zdroj (srov. M. Novotný, *Hortenzie*, cyklus *Slova* [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/175660 [vysíláno 22. 7. 2005]). Rodné jméno *Hortensie*/*Hortenzie* mimochodem znamená „zahradnice, patřící zahradě“ (M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 393), jde tedy o jméno velice příhodné pro okrasnou květinu.

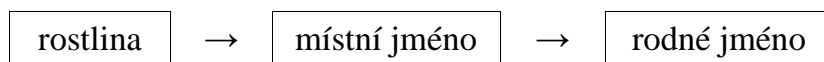
¹⁷⁹⁾ Může se vykládat i jako hebrejské jméno, které znamená „dlouhé větve rostoucí směrem nahoru nebo visící na sloupech“ (Learn Hebrew Names [online]. Dostupné z: www.learn-hebrew-names.com [cit. 8. 11. 2011]).

¹⁸⁰⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 284.

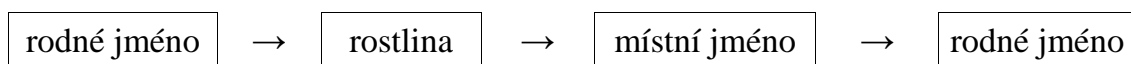
by patřila např. mužská rodná jména *Chaney* (z anglického příjmení Chaney, Cheney, jež pochází z francouzského apelativa chesnai, tj. **dub**)¹⁸¹⁾ nebo *Fabián* (znamená „náležející k římskému rodu Fabiů“, pův. význam slova je „**bobový**“, popř. „pěstitel bobů“ /z lat. faba – bob/).¹⁸²⁾

Další typ, motivaci místním jménem, vyjádříme takto:

Jako příklady si uveďme mužské jméno *Vavřinec* (*Laurenc*, *Laurent*), které znamená „pocházející z města Laurentum“, název města je přitom odvozen z latinského laurus, tj. „**vavřín**“, přeneseně „vítězství“.¹⁸³⁾ Obdobně ženské jméno *Palmira* je odvozeno z názvu bývalého syrského města Palmyra, které patrně vychází z apelativního označení **palma**.¹⁸⁴⁾

Asi nejsložitější situace je u jména *Cyprián*, *Cyprian*. Vykládá se jako „muž z ostrova Kypr“, přičemž toponymum Kypr vzniklo podle **cypřišů**, které tam hojně rostou.¹⁸⁵⁾ Název tohoto stromu však podle legendy vznikl z osobního jména Kyparissos, jež patřilo mladíkovi, který se proměnil ve strom¹⁸⁶⁾ ze žalu poté, co zabil svého milovaného jelena.¹⁸⁷⁾

¹⁸¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 189.

¹⁸²⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 170. Zde bychom měli uvést, že v antice byla semena bobu obecného „symbolicky spojována s plodností, s podzemní oblastí, a proto také se smrtí. Boby na jedné straně obrazně zastupovaly duše zemřelých a na druhé straně děti, především mužského pohlaví, v embryonálním stavu. Při svátcích zemřelých za sebe staří Římané házeli plody bobu jako potravu mrtvým.“ (U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 32)

¹⁸³⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 216.

¹⁸⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 466.

¹⁸⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 150.

¹⁸⁶⁾ Víra v převtělování duší představuje velmi archaickou vrstvu lidového myšlení. Je společná nejen všem Slovanům, ale setkáváme se s ní po celém světě. K převtělení může dojít po smrti, ale i jako důsledek kletby ještě za života. Duše se podle těchto představ nejčastěji převtěluje do zvířecí podoby, ale zdržují se např. také ve stromech. Strom koření hluboko v podzemí, které patří mrtvým, jeho růst je tak vlastně prorůstáním démonického a přírodního do světa lidí. Často se vyskytuje představa, že strom má vlastní duši nebo že je provázán s celým životem člověka, který jeho podetnutím zahyne, proto měl dřevorubec před kácením prosit strom za odpuštění. Podle lidového podání se též duše nebožtíků stěhovaly do květin vyrostlých na hrobech, aby rozmlouvaly s příbuznými. (Srov. A. Navrátilová, *Narození a smrt v české lidové kultuře*, Praha 2004, s. 147).

¹⁸⁷⁾ Ovidius, o. c. v pozn. 169, s. 273.

3. Falešné asociace

Patrně nejrozšířenějším omylem, s nímž se u laické veřejnosti setkáváme, je názor, že rodné jméno *Jiřina* souvisí s květinou **jiřinou**. Není tomu tak. Rodné jméno Jiřina je ženskou obdobou ke jménu Jiří, které znamená „zemědělec, rolník“.¹⁸⁸⁾ Jiřina, květina z rodu *Dahlia*, s velikými úbory květů, pěstovaná v množství barevných sort, byla v minulosti též nazývána *Georgina*¹⁸⁹⁾ podle přírodovědce Johanna Gottlieba Georgiho (1729–1802). *Georgi* je variantou rodného jména Jiří, odtud pak sufixem *-na* vznikl český název květiny *jiřina*.¹⁹⁰⁾ Mezi rodným jménem a názvem květiny tedy došlo pouze k formální slovtvorné shodě, motivačně nevychází jedno pojmenování z druhého.

Podobně nacházíme pouze formální shodu mezi francouzským jménem řeckého původu *Astra* („hvězda“)¹⁹¹⁾ a názvem **astrý**, zahradní rostliny s květy různých barev, rozkvétajícími v pozdním létě, jejím dalším názvem je *hvězdnice*, *hvězdice* (*Aster*).¹⁹²⁾ Rodné jméno i pojmenování květiny je odvozeno z řeckého *astér* „hvězda“.

Andělka lékařská (*Archangelica officinalis*, též *Angelica*) byla „v křesťanské symbolice spojována se sv. Trojicí a Duchem sv. a sloužila jako hlavní prostředek proti moru. Podle legendy ji přinesl jednomu mnichovi anděl.“¹⁹³⁾ Odtud název *andělka* (< *andělská*). Ze stejného základu vychází i rodné jméno *Angelika* (čes. *Anděla*), tj. „andělská“.¹⁹⁴⁾ S bylinou však jinou souvislost toto antroponymum pravděpodobně nemá.

Mylné je též hledat vztah mezi **heřmánkem** a *Heřmanem*. Zatímco *Heřman* (*Herman*) je antroponymum staroněmeckého původu a znamená „pán (muž od) vojska, válečník“,¹⁹⁵⁾ apelativum *heřmánek* se k nám dostalo z němčiny, kde se celé latinské pojmenování *chamaemellum romanum*, tedy *heřmánek římský*, spojilo do jednoho slova a zkomolilo na *Hermel*.¹⁹⁶⁾ Zkomolením první části pak vznikl lidový název *heř-*

¹⁸⁸⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 407.

¹⁸⁹⁾ Příruční slovník jazyka českého, o. c. v pozn. 177, s. 1227.

¹⁹⁰⁾ Viz též O vzniku a zániku jiřinkových slavností [online]. Dostupné z: <http://www.muzeumbn.cz/jirinky/o-vzniku-a-zaniku-jirinkovych-slavnosti.html>, [cit. 18. 10. 2011]; M. Novotný, *Jiřina*, cyklus *Slova* [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/136415 [vysíláno 13. 10. 2004].

¹⁹¹⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 337.

¹⁹²⁾ Příruční slovník jazyka českého, o. c. v pozn. 177, s. 52.

¹⁹³⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 156.

¹⁹⁴⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 332.

¹⁹⁵⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 184.

¹⁹⁶⁾ M. Novotný, *Romantika, rmen, heřmánek*, cyklus *Slova* [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/143944 [vysíláno 3. 12. 2004]. Srov. J. Rejzek, *Český etymologický slovník*, Voznice 2001, s. 199–200.

mánku **kamilka**, který opět nemá žádný vztah k rodnému jménu *Kamil* nebo *Kamila* (z lat. „urozený mladý obětní služebník, chrámový sluha“).¹⁹⁷⁾

Na závěr si uveďme ještě jeden antický příklad, jehož motivace není zcela jasná. Jméno *Iris* je řeckého původu a vykládá se jako „duha“.¹⁹⁸⁾ Mytologická *Iris* byla bohyně duhy a poselkyně bohů. Apelativem *iris* se označuje např. oční duhovka.¹⁹⁹⁾ **Iris** je i další název pro kosatec, jedná se snad o metaforické pojmenování, které vzniklo z toho, že tato rostlina kvete všemi barvami duhy.²⁰⁰⁾ Ve středověku se přitom stal kosatec atributem Panny Marie,²⁰¹⁾ v květomluvě znamená „nevinost“.²⁰²⁾

Závěr

Antroponyma dnes chápeme jako sémanticky vyprázdněná, a to i v případech, kdy je jejich sémantický základ průhledný (jako je tomu u většiny jmen motivovaných označením rostlin). Musíme však mít na paměti, že mnohá jména motivovaná označením rostlin tvoří velice archaickou vrstvu antroponym. Původně vznikala jako jména ochranná, později jako prací a charakterizační, což odpovídá mýtickému způsobu myšlení a chápání jména jako „nomen atque omen“ (jméno-znamení) a „nomen est omen“, tedy pojetí jména jako čarovné „mantry“, která předurčuje osud.²⁰³⁾ Mnohé rostliny měly již ve starověku své symbolické významy, své domnělé vlastnosti, které se pak mohly promítat i do oblasti antroponym. Rodné jméno *Rosa* tak pravděpodobně v době svého vzniku neznamenovalo pouze „růže“, ale přeneseně i „láska“ a „krása“, což jsou významy růži připisované.

Jména motivovaná označením rostlin zažívala nebyvalý rozkvět zvláště v 19. století v souvislosti s tehdejší oblibou květomluvy. V anglicky mluvících zemích tehdy vznikla propriální apelativ celá řada nových rodných jmen motivovaných označením rostlin, zvláště ženských. U nás můžeme módní vlnu u těchto jmen vysledovat ve 30.–40. letech 20. století (srov. např. zvýšený výskyt jména *Růžena* u nás v tomto období v porovnání s předchozími lety),²⁰⁴⁾ zájem o rodná jména odkazující k přírodě pak ve světě vzrostl ještě v 60.–70. letech 20. století v souvislosti s „květinovým hnutím“ hippies.²⁰⁵⁾

¹⁹⁷⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 205.

¹⁹⁸⁾ M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 400.

¹⁹⁹⁾ Slovník spisovného jazyka českého, o. c. v pozn. 178, s. 749.

²⁰⁰⁾ M. Novotný, *Kosatec*, cyklus *Slova* [online]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/regina/slova/_zprava/122882 [vysíláno 28. 6. 2004].

²⁰¹⁾ U. Becker, o. c. v pozn. 13, s. 124.

²⁰²⁾ *Květomluva* [online], o. c. v pozn. 23.

²⁰³⁾ Srov. též F. Debus, *Namen in literarischen Werken*, Mainz – Stuttgart 2005, s. 206.

²⁰⁴⁾ Viz M. Knappová, o. c. v pozn. 6, s. 92–93.

²⁰⁵⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 9.

Repertoár jmen motivovaných označením rostlin se u nás sice neustále rozšiřuje přejímkami z ostatních jazyků, zájem o tradiční česká jména (*Růžena, Květa*) má však v posledních desetiletích výrazně sestupnou tendenci, např. rodné jméno *Pomněnka/Pomněna* pomalu mizí z užívání, podle statistické evidence²⁰⁶⁾ žilo v ČR k 1. 5. 2009 pouze 10 takto pojmenovaných žen.

U některých jmen dochází též k posunu chápání jejich významu, T. Normanová uvádí příklad anglického ženského jména *Cherry* – původně šlo o anglickou formu francouzského *chérie* „miláček“, ale dnes je toto jméno chápáno jako odkaz na ovoce (*cherry* = angl. „třešeň“).²⁰⁷⁾ Jiná rodná jména motivovaná označením rostlin zanikají, např. anglické ženské jméno s významem „šípek“, *Eglantine*, které užíval Chaucer a příležitostně bylo v Anglii dáváno v 18. a 19. století, se dnes již nepoužívá.²⁰⁸⁾ Vedle toho se však objevují i jména nová, např. v poslední době tolik diskutované jméno *Apple* (tj. „jablko“), které dostala dcera herečky Gwyneth Paltrowové.²⁰⁹⁾

Oddělení onomastiky

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.

Valentinská 1

116 46 Praha 1

dvorakova@ujc.cas.cz

²⁰⁶⁾ Statistika Ministerstva vnitra ČR Četnost ženských jmen podle centrální evidence obyvatelstva, stav k 1. 5. 2009 [online]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/cetnost-jmen-a-prijmeni-722752.aspx> [cit. 31. 10. 2011].

²⁰⁷⁾ T. Norman, o. c. v pozn. 11, s. 124.

²⁰⁸⁾ P. Hanks – K. Hardcastle – F. Hodges, o. c. v pozn. 5, s. 85.

²⁰⁹⁾ Zatím nedoloženo v dostupných slovnících jmen.